

Yeni Ahit Metinlerinde Geen Uluhiyetle İlgili Cümleler Üzerine Bir Tahlil alışması

Kenan HAS*

ABSTRACT

In the New Testament the concept of God is defined as several forms. One of them is God is presented as the Father of all life and the other one is the Son of God who was sent to save mankind from death and sin. The New Testament deals with the facts of God such as He is Omnipotent, Love, Spirit, Light and etc. In the verses it is believed in God who on earth took human form as Jesus. In this connection sometimes Jesus presented himself as a God. So, his acts are looked like God's acts. However in many verses Jesus declared himself that he has completely different characteristics than God's. As a result depending on the used argumants it can be got the results that Jesus was only human or not only human but also is God. This point is absolutely depends on what you want to reach to it.

KEYWORDS: God, Jesus Christ, Spirit, Holy Trinity, Logos, Salvation

GİRİŞ

İnsanlığın başlangıcından günümüze kadar tüm toplumlarda inanç sisteminin merkezini oluşturan bir fenomen olan 'Tanrı' kavramı, bazı dönemlerde insanların zihninde somut bir varlık imajı uyandırmış, bazı dönemlerde ise soyut bir tanrı anlayışı söz konusu olmuştur.¹ Ancak her iki algılamaya ve tanımlama sürecinde de insanlar çoğu zaman tanrı anlayışını antropomorfik yani insan-biçimci algılayışla ifade etmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda tarihi süreç içerisinde tanrıların insan şeklinde veya başka canlılar şeklindeki tasavvurları başta Sümerler olmak üzere Asur ve Hitit dönemlerinde sembolik olarak yapılan sfenks, figür ve tasvir örneklerinde olduğu gibi hemen her devirde görölmüştür.² İlahi din tanımlamasına giren dinlerde dahi, tanrı

* **Yrd. Doç. Dr.**, Gazi Üniversitesi, Çorum İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Öğretim Üyesi. kenanhas@gazi.edu.tr

1 James G.Frazer, The Golden Bough, London,1959, s: 93

2 Mesela; Mitolojiye göre; Mısır tanrı/tanrıçalarından Nut ve Geb'in oğlu olan tanrı Osiris'in ölümlü ve tekrar dirilişi mevsimleri sembolize etmiş ve insanlığı yaşamın sadece görünürlüğüdür

için kullanılan 'aşkın' tanımlamasıyla müşahede âleminin tamamen ötesinde bir varlık anlayışı söz konusu olmasına rağmen bu tür antropomorfik yaklaşımlardan kurtulunamamıştır. Bu nedenledir ki farklı anlam boyutlarını içeren bir kavram olarak 'antropomorfizm' gerek felsefi düşüncede ve gerekse dinî algılayış biçimlerinde kullanıla gelen sembolik bir dil olmuştur. Söz konusu algılayışa paralel olarak Tevrat metinlerinde kendini gösteren bu anlayış Baba-Oğul ve Kutsal Ruh' tan oluşan 'Teslis (Üçlük) Doktrini' olarak Yeni Ahit'te de devam etmiştir.³ Hıristiyanlığın inanç sistemini oluşturan bu doktrin 'Mesih' olarak nitelenen İsa'da yansımış 'Tanrı İnancı' öğretisi üzerine odaklanmıştır.⁴

Hıristiyanlıktaki tanrı inancı başlangıcından günümüze kadar üzerinde tartışılmakta olup farklı din müntesipleri bir yana aynı din müntesiplerince dahi üzerinde görüş birliğine varılabilen ve bu açıdan tamamıyla çözümlenen bir konu değildir.⁵ Bu nedenle biz bu çalışmamızda Yeni Ahit metinlerinde geçen 'tanrı' kavramıyla ilgili ifadelerden ve söz konusu kavrama yüklenen anlamlardan yola çıkarak nasıl ele alınıp açıklanmaya çalışıldığını ve kavramın açılım alanı üzerinde durmaya çalışacağız. Bu çalışmadaki amacımız, Hıristiyanlığın tanrı anlayışını eleştirmek veya günümüze kadar yapıla gelmiş olan Hıristiyanlığa karşı yapılan 'reddiyeler' veya tartışma konuları üzerinde durmak değildir. Bu konularda özgün ve muhteva olarak zengin çalışmalar zaten mevcuttur.⁶ Biz burada sadece Yeni Ahit metinlerinde geçen tanrıya yönelik ifadelerin kullanım alanları noktasından hareketle metinler içerisindeki açılımı incelemeyi hedef edinmekteyiz. Tanrı için kullanılan bu özellikler isim ve sıfat şeklinde Yeni Ahit'te yer almıştır. Konunun daha iyi anlaşılması için Yeni Ahit'teki bu isim ve sıfatlar üzerinde durulacaktır.

dünya hayatıyla sınırlı olmadığı dolayısıyla ölümlerinden sonrada yeni bir yaşam alanına sahip olacakları yönünde bir algılayışa zemin hazırlamıştır. Egemen bir tanrı olarak tanrılara saygıyı ve ayinlerin yararlarını öğreten Osiris, hükmedici bir tanrı olarak kanunları ve gelenekleri oluşturmuş ve daha sonra da kendisini kskanan kardeşi Seth tarafından ayarlanan suikastçılar tarafından öldürülerek sanduka içerisinde denize atılmıştır. Bkz. Fernand Comte, *Mitoloji Sözlüğü*, çev. Mukadder Arslan, İstanbul, 2000, s. 153. İran tanrılarında Mitra da bir bakireden doğan ve Tanrı ile insanlar arasında aracı olarak insanlığın kurtuluşuna ermesini sağlayan tanrı oğlu olarak kabul edilmiştir. Mitolojiye göre, Mitra, dünyada insan suretiyle yaşamış ve yine insanlığın iyiliği için kendisini feda ederek bilinmeyen bir şekilde acı içinde ölmüş ve ardından dirilerek Baba Tanrı'nın yanına dönmüştür. William, F, Vassal, *The Origin of Christianity*, s.57, Arthur Weigall, *Pavlos Hıristiyanlığına Dair Bilimsel Bir Eleştiri*, Hıristiyanlığımızdaki Putperestlik, ed. Mustafa Demir, Ozan yay. İstanbul, 2002, s. 66

3 Albert M.Besnard, Oliver Clement Roger Mehl, Hıristiyan İlahiyatı, çev. Mehmet Aydın, Konya, 1983, s. 143

4 Headleam, Arthur, C. C. H, D.D, *What It Means To Be A Christian*, London, 1932, s. 21,107

5 *Three Ways to the One God*, ed. by. Abdoldjavad Falaturf, Jacob J.Petuchowski, Walter Strolz, Kent, 1987, s. 117

6 Hıristiyanlığa karşı gerek Arapça ve gerekse Türkçe olarak yazılan 'Reddiyeler'i sistemli bir şekilde ele alan ve bunlarda ele alınan 'tartışma konularını inceleyen eser olarak, Bkz. Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Ankara, 1998

1. BABA-TANRI

1.Yeni Ahit'te Baba-Tanrıya Atfedilen İsimler

Eski Ahit'te yer alan tanrının isimleri ve sıfatlarını muhteva olarak kendisinde de devam ettiren Yeni Ahit'te, ilave olarak temayüz eden tanrıya verilen en önemli isim şüphesiz ki Baba-Oğul ve Kutsal Ruh'tur. Dolayısıyla burada Teslis anlayışının üç uknumundan öncelikle (Baba) Tanrı hakkında daha sonra da sırasıyla İsa ve Kutsal Ruh hakkında geçen Yeni Ahit ifadelerini inceleyeceğiz.

Tanrı isimleri arasında İsa'nın tanımlamasıyla; Rab, Göksel baba,⁷ Pavlus'un tanımlamalarıyla; Tüm Çağların Kralı⁸ ve Işıkların Babası,⁹ şeklinde farklı isimler olduğu gibi Alfa ve Omega şeklinde tanrının başlangıcının ve sonunun olmayışını ifade eder tarzda simgesel tanımlamaları da görebilmekteyiz.¹⁰

Burada her şeyden önce şu hususu belirtmeliyiz ki, İsa İbranice-Aramice konuşmasına ve vaazlarını bu dille yapmasına rağmen günümüzde elde mevcut olan İncillerin en eski nüshaları Yunancadır.¹¹ Bu nüshalarda da tanrıya atıfta bulunulurken ebedi Allah, yaratan, hayatı idame ettiren, her şeye üstün 'Rab', 'Tanrı' anlamlarına gelen 'O Theos' terimi kullanılmıştır. Bu tanımlamayla her zaman için İbrahim'in, İshak'ın, Yakub'un, Musa'nın ve Peygamberlerin Allah'ı kastedilmiştir. Bir diğer ifadeyle Yeni Ahit'te İsa veya Kutsal Ruh, Theos, yani tanrı olarak hiçbir yerde isimlendirilmemiştir.¹² Dolayısıyla bu şekildeki bir tanımlamayla Yeni Ahit'in üç uknumlu tanrı anlayışının sadece birincisine yani 'Baba Tanrı'ya 'tanrılık' atfedilmiş olmaktadır.

2.Yeni Ahit'te Baba-Tanrının Sıfatları

Yeni Ahit metinlerinde tanrı, ebedî, her şeye muktedir, her şeyi bilen, evreni ve evrenin içerdiği her şeyi yaratan, her yerde hazır ve nâzır, hayatı ihsân eden, merhametli ve bağışlayıcı, yüce ve fakat içkin (mündemiç), her şeye üstün Rab, kıyamette tüm insanlığın âdil yargıcı ve ebedî mükâfati veya cezayı veren tek varlık olarak nitelendirilmiştir.¹³ Yeni Ahit metinlerine baktığımızda 'tanrının bir' oluşuna yönelik kesin ifadelerle karşılaşmaktayız. İsa, 'tek' olan tanrının övgüsünü kazanmanın, imanının temel şartı oluşuna dikkat çekmekte,¹⁴ kendisine 'ebedi hayatı miras alabilmek için ne yapması

7 Matta, 6/26, Matta, 23/9

8 I. Timetos, 1/17

9 Yakub'un Mektubu, 1/17

10 'Var olan, var olacak ve var olacak olan, gücü her şeye yeten Rab Tanrı diyor ki; 'Alfa ve Omega Ben'im,' Esinleme, 1/8, 22/13

11 Şaban Kuzgun, *Dört İncil, Yazılması, Derlenmesi, Muhtevası, Farklılıkları ve Çelişkileri*, İstanbul, 1991, s. 137

12 Reginald H. Fuller, 'God in The New Testament' *Encyclopedia of Religion*, Vol. VI, London, 1987, s. 8, MICHEL, s. 65-66

13 Thomas Michel, *Hıristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, İstanbul, 1992, s. 56

14 Yuhanna, 5/44

gerektiğini' soran birisine; 'Niçin bana iyi diyorsun? 'Bir'den başka kimse iyi değildir, O'da Allah'tır,' şeklinde karşılık vererek yerine getirilmesi veya kaçınılması gereken hükümleri açıklamaktadır.¹⁵ Yazıcılardan birinin kendisine 'emirlerin birincisi'nin ne olduğunu sorması üzerine İsa: 'Allah'ımız Rab, Bir olan Rab'dir' şeklinde cevap vermektedir.¹⁶ Yuhanna'da ise, 'övgüsünün kazanılması gereken bir varlık olarak 'tek tanrı' ifadesinin geçmesi,¹⁷ tanrının birliği üzerine açık ifadelerdir. Luka'da ise bu defa din bilgileri ve Ferisiler 'tek tanrı'dan başka kim günahları bağışlayabilir?' diyerek İsa'nın konumunu eleştirmeleriyle¹⁸ bu defa da 'tanrının birliği' Ferisiler'e teyit ettirilmiştir. Buradaki söz konusu birlik, Schroeder'in ifadesiyle, ardından iki, üç veya dördün geldiği bir tamsayı değildir. Ebedi ve ezeli olan 'bir'dir ve yalnızca bir sonsuz yaratıcı vardır ifadesinden çok daha derin bir gerçeği anlatmaktadır. Benzer cümlelerdeki 'bir', sonsuz olanı, sonlu olanın algılayabileceği şekilde ifşâ eder, bu da her şeyi kuşatan bir birliğe ilişkin insanların deneyimidir. Tek tanrıcılık, iddiasını sadece bir tek tanrı olduğu fikri ile sınırlandırmaz. Kutsal Kitaplar tek tanrıcılığı, her şeyin bu birliğin ifadesi olduğunu öğretir.¹⁹

Yeni Ahit metinlerine göre tanrı, 'Ruh Sahibi'dir. İsa vaftiz olup sudan çıktıktan sonra göklerin açılıp Allah'ın Ruhunun güvercin gibi inip üzerine geldiğinin görülmesi,²⁰ ve yine Matta'da, 'söyleyen siz değilsiniz, fakat sizde söyleyen Babanızın Ruhu'dur;²¹ ifadeleri konumuz açısından önemlidir. Yuhanna'da ise İsa, Allah'ın Ruh olduğunu ifade etmektedir.²²

Yeni Ahit metinlerinde tanrının 'diri' oluşu ifade edilir. İsa, kendisini 'diri' olan Baba'nın gönderdiğini ve kendisinin O'nun vasıtası ile yaşamakta olduğunu sık sık vurgulamıştır. Buna paralel olarak kendisinden sonraki insanlarında kendisi vasıtasıyla yaşayacaklarına²³ yönelik açıklamalarıyla bir taraftan tanrının 'diri olma' sıfatına vurgu yaparken diğer yandan da hem kendisinin ve hem de sembolik olarak ekme-kışarap kutsamasına atıfla İncil öğretilerine inananların konumuna gönderme yapmıştır.

Yeni Ahit'te tanrı için sık sık 'Yüce Olan' ifadesinin kullanıldığını görmekteyiz. Meleklerin Meryem'e gelip, onun hamile kalıp dünyaya getireceği ve adının da İsa olacağı bir çocuğa 'Yüce Allah'ın Oğlu' denileceğini²⁴ müjdelemeleri, aynı şekilde İsa'nın öğrencilerine verdiği vaazında da onlara 'Yüce Olan'ın oğulları olacaksınız,²⁵ diyerek tanrının yüceliğine paralel

15 Markos, 10/17-18, Luka, 18/18-19

16 Markos, 12/28-29 Benzer şekilde yine Markos da geçen ve bir din bilgisinin İsa'ya 'Tüm buyrukların en önemlisinin ne olduğu sorusuna İsa'nın 'Tanrımız olan Rab tek Rab'dir,' şeklinde cevap vermektedir. Markos, 12/32

17 Yuhanna, 5/44

18 Luka, 5/21

19 Gerald L. Schroeder, *Tanrı'nın Saklı Yüzü*, çev. Ahmet Ergenç, İstanbul, 2003, s. 31

20 Matta, 3/16-17, Markos, 1/10-11

21 Matta, 10/19-20

22 Yuhanna, 4/22-24

23 Yuhanna, 6/57

24 Luka, 1/28-32

25 Luka, 6/35

bir yaşama dikkati çekmesi bu sığata örneklerdir. Melekler ve İsa'nın dışında halktan birileri tarafından da tanrı için bu sıfatın kullanımını gormekteyiz. Mesela; İsa'ya, Gerasini şehrinde cine tutulmuş olan ve bu nedenle kabirlerde yatıp kalkan bir adamın karşılıması ve önünde yere kapanarak 'Ey İsa! Yüce Allah'ın Oğlu!' şeklinde hitap etmesi,²⁶ ve Başkâhinin de aynı şekilde İsa'ya 'yüce olan'ın oğlu Mesih sen misin? şeklindeki sorusunda²⁷ İsa'nın iddia ettiği konumunu sorgulamaya açmakla beraber tanrıya yüklenen sıfat hakkındaki kesin yargı söz konusudur. Matta'daki İsa'nın, dünyada barışı sağlayanlara 'tanrının oğulları' denilecek ifadesi²⁸ ve benzer şekilde Luka'da İsa'nın, 'düşmanlarınızı sevin, iyilik yapın, hiçbir karşılık beklemeden ödünç verin, alacağınız ödöl büyük olacak, 'en yüce olan'ın oğulları olacaksınız'²⁹ ifadeleri tanrının oğlu/oğulları sıfatının, tanrının rızasına uygun olarak yaşayan herkesi kapsayacak bir konumda olduğunu da göstermektedir.

Yeni Ahit metinlerine göre, sınırsız hoşgörüsüyle iyiliğini,³⁰ rahmetini herkesin üzerine gönderen³¹ tanrı, kutsal,³² her şeyi bilen³³ ve ölümsüzdür.³⁴ Tanrı, herkese yaptığının karşılığını verecektir. Sürekli iyilik ederek, yücelik, saygınlık ve ölümsüzlüğü arayanlara sonsuz yaşamı verirken, bencil olanların ve gerçeğe uymayıp haksızlığın peşinden gidenlerin üzerine gazap ve öfke yağdıracaktır.³⁵ Yeni Ahit'teki ifadelerde tanrının 'bağışlayıcı' sıfatı belirgindir. İsa, 'Duaya durduğunuz zaman, kimseye karşı bir şeyiniz varsa, ona bağışlayın ki, göklerde olan Babanız da size suçlarınızı bağışlasın'³⁶ diyerek tanrının bağışlayıcı sıfatına işaret etmektedir. Bununla beraber bağışlamayacağı durumlar da vardır. Söz konusu duruma İsa, 'insanların işlediği her günah, ettiği her küfür bağışlanacak; Ama 'Kutsal Ruh'a karşı bir söz söyleyen bağışlanmayacaktır,³⁷ şeklindeki ifadesiyle açıklık getirmiştir. Buna paralel olarak 'iman edip vaftiz olan kimselerin kurtulacağı, iman etmeyenlerin ise hüküm giyeceği'³⁸ şeklindeki ifadeler bağışlanmanın hangi şartlara bağlı olduğunu göstermektedir.

Tanrı aynı zamanda sonsuz merhamet sahibidir. İsa insanlara 'O, nankör ve kötü kişilere karşı iyi yüreklidir. Babanız nasıl merhametli ise, siz de merhametli olun'³⁹ diyerek bir taraftan tanrının merhametli olması sıfatını ön

26 Luka, 8/26-28

27 Markos, 14/ 61-62

28 Matta, 5/9

29 Luka, 6/35

30 Romalılar, 2/4

31 Matta, 5/44-45

32 Esinleme, 4/8

33 Matta, 6/8

34 Romalılara, 1/23

35 Romalılar, 2/68

36 Markos, 11/25

37 Matta, 12/31-32

38 Markos, 16/16

39 Luka, 6/35

plâna çıkarırken diğer taraftan da insanları diğer insanlara ve varlıklara karşı daha duygusal bir yaklaşım içinde olmaya çağırılmaktadır. Bu bağlamda 'sevgi' merkezli bir tanrı söylemi söz konusudur. Bu anlayış aynı zamanda tanrının ebedi mesajını İsa'da beşerileştirmesi anlamına gelen 'tenleşmenin'⁴⁰ de esas anlamını oluşturmaktadır. Yani Yeni Ahit metinlerine göre, Allah dünyayı diğer bir ifadeyle insanları öyle sevmiştir ki, o'na iman eden insanlar helâk olmasın ve ancak ebedi hayatı olsun diye' biricik Oğlunu vermiştir.⁴¹ Bu tür ifadelerle göre, 'Söz konusu sevgide korku yoktur; ancak kâmil sevgi korkuyu dışarı atar, çünkü korkuda işkence vardır ve korkan adam sevgide ikmal edilmemiştir.'⁴²

Yeni Ahit'e göre, tanrının mekânı göklerde; İsa vaazlarında insanlara hiçbir nedenle yemin etmemeleri uyarısında bulunarak, gökyüzünün Allah'ın tahtı ve yeryüzünün ise Allah'ın ayaklarının basacağı oluşu⁴³ gibi sembolik bir benzeşime dikkat çeker. Aynı zamanda insanlara, 'göklerde olan Babanızın oğulları olasınız'⁴⁴ ve 'göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınınsın, egemenliğin gelsin, gökte olduğu gibi yeryüzünde de senin istediğin olsun,⁴⁵ diye hitap ederek insanları tanrıyla yakınlaşmaya teşvik eder. Bu son cümlelerde görülmektedir ki 'göklerdeki Baba' sadece İsa'ya ait 'Baba' değil, aynı zamanda emir ve buyrukları yerine getirilerek O'na lâıyk bir kul olabilme şartıyla tüm insanlara da 'Baba' olma özelliğini üzerinde taşıyan bir tanrıdır.

Yeni Ahit metinlerine göre tanrı, özel olarak yüklemiş olduğu misyonla İsa'yı göndermiştir; İsa: 'Ben yalnız İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gönderildim,⁴⁶ beni kabul eden beni göndereni kabul etmiş olur,⁴⁷ beni reddeden de beni göndereni reddetmiş olur,⁴⁸ diyerek 'baba tanrı'nın kendisine verdiği misyonu açık ve net olarak ifade etmektedir. İsa'nın mezarından kaybolmasının ardından Celile'de bir dağda on bir öğrencisine görünmesi ve onlara 'Gökte ve yeryüzünde bütün yetkinin kendisine verildiğini' söylemesi de almış olduğu özel görevi teyit eder.⁴⁹ Yeni Ahit'e göre, tanrının gönderdiği kişi O'nun sözlerini söyler.⁵⁰ İsa'yı onurlandıramayan o'nu gönderen Baba'yı da onurlandıramaz.⁵¹ Kendisini gönderene iman edenin sonsuz yaşamı olacağı,⁵² amacının da kendisini gönderenin istediğini yapmak oldu-

40 MICHEL, s. 20

41 Yuhanna, 3/16 'Biz Allah'ın bize olan sevgisini biliriz ve O'na inandık. Allah sevgidir ve sevgide duran Allah'ta durur ve Allah O'nda durur.' I.Yuhanna, 4/16

42 I.Yuhanna, 4/18-19

43 Matta, 5/33-35

44 Matta, 5/45

45 Matta, 6/9

46 Matta, 15/24

47 Markos, 9/37, Luka, 9/48, Yuhanna, 13/20

48 Luka, 10/16

49 Matta, 28/18

50 Yuhanna, 3/34

51 Yuhanna, 5/23

52 Yuhanna, 5/24

ğunu⁵³ ifade eden İsa, Baba (Tanrı)'nın yine kendisi için tanıklık etmiş olduğunu belirterek⁵⁴ kendisine 'tanrı'nın istediği işleri yapmak için ne yapmaları gerektiğini soranlara da 'O'nun gönderdiği kişiye iman ediniz,⁵⁵ şeklinde cevap vermektedir. İsa çevresindekilere onların tanrıyı tanımadıklarını, 'O'nu sadece kendisinin tanıdığını söyleyerek bunun sebebini de kendisinin 'tanrı'dan olduğu ve O'nun tarafından gönderildiği⁵⁶ şeklinde açıklamaktadır. Aynı şekilde İsa'nın havarilerine; 'Baba beni gönderdiği gibi, ben de sizi gönderiyorum'⁵⁷ demesi ve felçli bir hastayı iyileştirmesinin ardından korkuya kapılan halkın 'insana böyle bir yetki veren tanrıyı yüceltmeleri'⁵⁸ cümleleriyle de bu defa halktan birisi tarafından söz konusu sıfat kullanılmıştır. Dolayısıyla insanlara tebliğ edilen mesaj, İsa'nın ifadeleriyle kendisine değil, tamamıyla kendisini gönderen Baba'ya aittir.⁵⁹

Yerine göre birbiri ile çelişkili argümanlar olarak kullanılabilen İsa'nın sözlerinin ardındaki gerçek niyetlerini elde edebilmek elbette ki zordur. Bununla beraber İsanın yeni bir dünya dininin kuruluşuna yönelik bir niyete sahip miydi? Böyle bir sorunun cevabı güçlü bir olasılıkla olumsuz olacaktır. O, daha çok yakında meydana geleceği ileri sürülen kozmik değişiklik ve devamındaki 'Göklerin Egemenliği' fikri üzerine insanları toparlamayı hedeflemişti.⁶⁰

Yeni Ahit'te 'sevgili oğlum budur, o'ndan hoşnudum. o'nu dinleyin!'⁶¹ diyen tanrı, İsa tarafından da bir çok ifadede de 'göklerde olan Babam,⁶² 'Adil Baba',⁶³ 'Baba, göğün ve yerin Rabbi!'⁶⁴ 'Babamın evi,⁶⁵ şeklindeki ifadelerle 'Baba' olarak telaffuz edilmiştir. Baba'nın oğlu tanımlaması ilk önce Yahya'nın tanıklığıyla gündeme gelmektedir. Yahya, 'Ruh'un güvercin gibi gökten indiğini, İsa'nın üzerinde durduğunu gördüğünü, İsa'yı o zamana kadar tanımamasına rağmen, 'ama suyla vaftiz etmek için beni gönderen, 'Ruh'un kimin üzerine inip durduğunu görürsen, Kutsal Ruh'la vaftiz eden O'dur dediğini belirterek 'Ben de gördüm ve tanrının oğlu budur' diye tanıklık ettiğini ifade eder.⁶⁶ Buna paralel şekilde Natanael⁶⁷ ve İsa'nın öğrenci-

53 Yuhanna, 5/30, 6/38, 7/16

54 Yuhanna, 5/37

55 Yuhanna, 6/28-29

56 Yuhanna, 7/28-29, Yuhanna, 8/15-16, Yuhanna, 10/36

57 Yuhanna, 20/21

58 Matta, 9/8

59 Yuhanna, 14/23

60 Colin Cross, *Who was Jesus*, USA, 1993, s. 73

61 Matta, 17/5, Bu ifade Markos, 1/11 de Tanrı'nın muhatabı İsa olarak geçer. Benzer ifade için Bkz. Luka, 9/35

62 Matta, 7/21, Matta, 12/50

63 Yuhanna, 17/25

64 Matta, 11/25-27, Benzer ifade için Bkz. Luka, 10/21-22

65 Matta, 10/32-33, Luka, 2/49, Yuhanna, 2/16, Yuhanna, 15/23

66 Yuhanna, 1/32-34

67 Filipus Natanael adında birisini 'Musa'nın şeriatı ve peygamberlerin kendisi için yazdıkları Yusuf oğlu Nasıralı İsa'yı bulduk' diyerek İsa'yı göstermeye getirmektedir. İsa kendisine doğru gelmekte olan Natanael'e hitaben 'İşte kendisinde hile olmayan gerçek bir İsraili!'

lerinden Simun Petrus⁶⁸ da İsa'nın 'Tanrı Oğlu' olduğunu söyler ve İsa tarafından sözleri onaylanır. İsa'nın imanının zayıflığından dolayı batmakta olan Petrus'u kayığa çekerek kurtarmasının ardından kayıkta bulunanların 'Sen gerçekten tanrının oğlusun' diyerek o'na tapınırlar.⁶⁹ Aynı hitap bu defa cine tutsak iki kişi tarafından⁷⁰ ve İsa'nın cine tutsak olmuş hastaları tedavi esnasında cinler tarafından dile getirilir. Tedavi esnasında cinler, hasta insanların içlerinden 'Sen tanrının oğlusun' diye bağıarak çıkarlar.⁷¹ Kötü ruhlar da İsa'yı görünce ayaklarına kapanır ve aynı şekilde 'Sen Tanrı'nın Oğlusun!' diye bağırlar.⁷² İsa'nın yüksek sesle bağıarak son nefesini verdiği yerde tapınaktaki perdenin yukarıdan aşağıya kadar yırtılarak ikiye bölünmesinin ardından İsa'nın karşısında duran yüzbaşının, o'nun bu şekilde son nefesini verdiğini görünce, 'Bu adam gerçekten tanrının oğluydu'⁷³ demesi de söz konusu tanımlamaya örnek olarak gösterilebilir. Yahudilerin İsa'yı öldürmek için gayret göstermelerinin en önemli sebeplerinden birisi hiç şüphesiz ki, tanrının kendi Babası olduğunu söyleyerek kendisini tanrıya eşit kalmış olmasıydı.⁷⁴

Yeni Ahit metinlerine göre tanrı sadece İsa'nın değil aynı zamanda İsrail oğullarının da babasıdır. İsa'nın öğrencilerine verdiği vaazlarından birisinde barışı sağlayan insanlara 'tanrı oğulları' denileceğini⁷⁵ müjdelemesi, bu sıfatın geniş bir tabakaya yayılabileceğine yönelik kuvvetli argümanlardır. Göklerde olan Baba'nın oğulları olunabilmesi için de düşmanları sevmenin ve zulmedenler için dua etmenin gerekliliğine dikkat çekilerek⁷⁶ yapılması gereken doğru işlerin gösteriş için insanların gözü önünde yapılmaması,⁷⁷ sadakanın gizli verilmesi,⁷⁸ gizli dua edilmesi,⁷⁹ oruç tutulması,⁸⁰ vs. gibi hususların dikkatle yerine getirilmesi gösterilmiştir.

İsa insanların kendisinden dolayı mahkemeye verildiklerinde, neleri nasıl söyleyeceklerini düşünerek kaygılanmamalarını, çünkü o anda ne söylemeleri gerektiğinin onlara bildirileceği ve konuşacak olanın da kendileri ara-

diye seslenir. Natanael İsa'ya kendisini nereden tanıdığını sorduğunda da 'Filipus seni çağırmadan önce incir ağacının altında iken seni gördüm' şeklinde açıklar. Natanael'de İsa'ya 'Rabbi, sen Allah'ın Oğlusun, sen İsrail'in Kralısın'der. İsa kendisine yöneltilen bu şekildeki bir hitaba itiraz etmez. Yuhanna, 1/47-50

68 Matta, 16/15-16

69 Matta, 14/31-33, Yuhanna, 1/49

70 Matta, 8/29, Luka, 8/27 de aynı olay tek kişi eksikliğini alır.

71 Luka, 4/40-41

72 Markos, 3/11

73 Markos, 15/38-39

74 Yuhanna, 5/18

75 Matta, 5/9

76 Matta, 5/44-45, Benzer bir ifade Luka, 6/35 de 'düşmanlarınızı sevin, iyilik yapın, hiçbir karşılık beklemeden ödünç verin. Alacağımız ödül büyük olacak, en yüce Olan'ın oğulları olacaksınız,' şeklinde geçer.

77 Matta, 6/1

78 Matta, 6/4

79 Matta, 6/6

80 Matta, 6/17-18

cılıyla 'Babalarının Ruhı' olacağını söyler.⁸¹ İsa ayrıca başta öğrencileri olmak üzere diğer insanlara; yeryüzünde kimseye 'Baba' dememelerini çünkü bir tek Babalarının olduğunu ve O'nun da göksel Baba olduğu yönünde açıklamaları⁸² dikkat çekicidir. İsa'nın, mezarı başında ağlayan Mecdelli Meryem'e de: 'kardeşlerime git ve onlara söyle, benim Babamın ve sizin Babanızın yanına çıkıyorum,'⁸³ ifadesinde de tanrıya hitaben kullanılan 'Baba' hitabının sadece İsa'ya mahsus olmadığını ve tüm insanların kullanımına açık olduğunu göstermektedir.

2. İSA

İsa 'Tanrı Oğlu' olarak takdim edilmiştir. Tanrı tarafından gönderilen bir melek Meryem'e gelerek onun tanrının lütfüne eriştiğini, Rabbinin bundan böyle kendisiyle beraber olduğunu, hamile kalıp bir erkek çocuk dünyaya getireceğini, adının da İsa konacağını, bu çocuğun ilerde büyük bir şahsiyet olacağını ve kendisine de 'En Yüce Olan'ın Oğlu' denileceğini⁸⁴ bildirir. Bu bağlamda İsa'nın tanrının kendisinden hoşnut olduğu 'sevgili bir oğul' olarak tanımlandığını⁸⁵ görmekteyiz. Benzer şekilde aynı ifade bu defa başka bir mekânda buluttan gelen bir sesin 'sevgili oğlum budur, o'ndan hoşnudum, o'nu iyi dinleyin' şeklinde bir sesin gelmesi⁸⁶ şeklinde Sinoptik İncillerde geçmektedir. Yuhanna'da Yahya tarafından 'tanrının oğlu budur' şeklinde tanıklık edilmesi,⁸⁷ yine Matta'da geçen 'oğlumu Mısır'dan geri çağırdım'⁸⁸ ifadesi, tanrının İsa'ya yönelik tanımlamaları olarak karşımıza çıkar. Matta'da cine tutulmuş iki kişinin İsa'ya hitaben 'Ey tanrının oğlu, bizden ne istiyorsun?'⁸⁹ şeklinde bağırmaları, Petrus'un su üzerinde yürüyerek İsa'ya yaklaştığı sırada rüzgârın şiddetinden korkması ve batmaya başlaması anında İsa'nın onu kurtarması ve kayıkta bulunanların 'Sen gerçekten tanrının oğlusun' diyerek o'na tapınmaları⁹⁰ ve yine İsa'nın kendisinin kim olduğuna

81 Matta, 10/19-20

82 Matta, 23/9

83 Yuhanna, 20/17

84 Luka, 1/26-32

85 Matta, 3/17, Markos, 1/11, Luka, 3/22

86 İsa'nın, yanına Petrus, Yakup ve Yakup'un kardeşi Yuhanna'yı alarak yüksek bir dağa çıktığı bir sırada yüzünün güneş gibi parlaması, giysilerinin ışık gibi bembeyaz oluşu ve o anda Musa ile İlyas'ın İsa ile konuşmaları ve bunu gören öğrencilerden Petrus'un İsa'ya 'Ya Rab, burada bulunmamız ne iyi oldu! İstersen burada üç çardak kurayım, biri sana, biri Musa'ya ve biri de İlyas'a' dediği anda parlak bir bulutun onları gölgelemesi ve oradan Tanrı'nın İsa'ya ilişkin sözleri vardır. Matta, 17/1-5, Markos, 9/2-7, Luka, 9/35 de ise Tanrı'nın sözü, "Bu benim Oğlumdur, seçilmiş Olan'dır. O'nu dinleyin" şeklindedir.

87 Yuhanna, 1/34

88 Matta, 2/15 Matta İncilinde geçen olaya göre; Bir melek Yusuf'a rüyada görünür ve çocuğu (İsa) ve annesini alıp Mısır'a kaçması ve tekrar kendisine haber verilinceye karar orada kalması gerektiğini söyler. Bunun ardından Mısır'a giderler ve Hirodes'in ölümüne değin orada kalırlar. Bütün bu olaylar daha önceden mucizevi şekilde peygamber vasıtasıyla insanlara bildirilmiştir.

89 Matta, 8/28-29

90 Matta, 14/29-33

ilişkin havarilerine yönelttiği soruya Petrus'un: 'Sen, yaşayan tanrının oğlu Mesih'sin' cevabını vermesi ve İsa'nın bu cevap karşısında 'Ne mutlu sana Yunus oğlu Simun! Bu sırrı sana açan insan değil, göklerdeki Babamdır' şeklindeki cevabı⁹¹ 'tanrının oğlu' şeklindeki hitabın oldukça sık kullanıldığını ve İsa'nın da bu kullanımları tasvip ettiğini göstermektedir. Aynı hitap tarzı sadece insanlar değil, İsa'yı gördüklerinde ayaklarına kapanan kötü ruhlar tarafından da kullanılmıştır.⁹² İsa'nın 'Tanrı Oğlu' oluşuna yönelik ifadeler, özellikle Hıristiyan teologlarca dahi herhangi bir biyolojik bağın söz konusu olmaması şeklinde açıklanmaya çalışılır.⁹³ Bu durumda İsa'nın, Baba Tanrı'nın vahyine muhatap olabilme konusunda başka hiçbir varlıkla kıyaslanamayacak sadece kendisine mahsus olarak üst düzeyde bir konumda oluşu şeklinde bir yorumlama getirilebilir. Bir diğer ifadeyle İsa için, 'o dönemde insanların tanrının vahyine hem muhatap ve hem de vakıf olabilmelerinin tek aracı olarak görülen bir şahsiyet olarak düşünülmüştür' diyebiliriz.

İsa'ya tanrısallık atfedilmesi konusunda; 'Başlangıçta 'Söz' vardı. Söz tanrıyla birlikteydi ve Söz tanrıydı. Başlangıçta O, tanrıyla birlikteydi.⁹⁴ Söz insan olup aramızda yaşadı. Biz de O'nun yüceliğini, Baba'dan gelen, lütuf ve gerçekle dolu olan biricik Oğul'un yüceliğini gördük,⁹⁵ şeklindeki metinler argüman olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yukarıda değindiğimiz gibi, İsa, kendisinin 'tanrı'dan çıkıp geldiğini⁹⁶ Baba Tanrı tarafından kendisine 'gökte ve yer yüzündeki bütün yetkinin verildiğini⁹⁷ ifade etmektedir. İsa, Baba'nın kendisi için tanıklık ettiğine işaret ederek⁹⁸, 'Baba'nın kendisinde ve kendisinin de Baba'da olduğunun bilinmesini ve anlaşılmasını⁹⁹ istemektedir.

Ancak bütün bu ayetlerle birlikte 325 yılındaki İznik Konsülü'ne kadar geçen sürede İsa'nın tanrı oluşuna yönelik geniş tabanlı bir kamuoyu söz konusu değildi. Söz konusu Konsül'ün ardından kilise tarafından resmen 'tanrı' olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁰ Bu birliktelik 'Bir'den başka Allah yoktur. Çünkü yerde olsun, gökte olsun, ilah denilenler varsa da, fakat bizim için bir Allah Baba vardır. Her şey O'ndandır ve biz O'nun içiniz. Bir Rab, İsa Mesih vardır, her şey O'nun vasıtası iledir ve biz O'nun vasıtası ileyiz,¹⁰¹ şeklinde bu defa Pavlus tarafından gündeme getirilir. Bir başka ifadeyle İsa, görünmez Allah'ın sureti, bütün hilkatin ilk doğanı olarak takdim edilerek gökler-

91 Matta, 16/15-17

92 Burada İsa onları muhtemelen kendini belli bir süre için toplumdan gizleme isteğiyle alakalı olarak 'kim olduğunu açıklamaları' diye sıkı sıkıya uyarır. Markos, 3/11-12. Luka, 4/41'de de İsa'nın onları azarlaması ve kendisinin Mesih olduğunu bildiklerinden dolayı konuşmalarına izin vermediği nüansıyla geçmektedir.

93 Christopher Rowland, *Christian Origins*, London, 1991, s. 178

94 Yuhanna, 1/1-2

95 Yuhanna, 1/14

96 Yuhanna, 8/42

97 Matta, 28/18

98 Yuhanna, 8/18

99 Yuhanna, 10/38

100 Weigall, s. 95

101 I. Korintoslular'a, 8/4-6

de ve yeryüzünde görünen ve görünmeyen her şeyin o'nda, o'nun vasıtası ile ve o'nun için yaratılmış olduğu¹⁰² düşüncesi hâkim olmuştur.

Dolayısıyla Yeni Ahit metinlerindeki tanrı, oğlu İsa'yı bütün insanları kurtarmaya ve onları sonsuzluğa uzanan mutlulukla dolu olan hükümranlığa götürmek üzere yeryüzüne göndermiştir. Bu şekilde tanımlanan İsa, bu özelliğiyle beraber aynı zamanda bir insan gibidir. Bir başka ifadeyle Hıristiyanlık için, tanrıyı ifşa eden, tanrının insana söylemek istediğini yaşamında ve şahsında en mükemmel şekilde anlatan, (Mesih) İsa'dır.¹⁰³

Tanrı, Oğlunda hem kendi yüceliğini ve kudretliliğini, hem de küçüklere olan yakınlığını belirtmiştir. Dolayısıyla insanlara tanrının suretini keşfetti- ren kimse söz konusu metinlere göre İsa'dır. Hıristiyanlık Kutsal metinlerine göre ne Yahudi ne Yunanlı, ne kul ne azatlı ne erkek ve ne de dişi vardır; çünkü (Mesih) İsa'da insanların hepsi bir'dir.¹⁰⁴ Bu ifadelerle göre söz konu- su metinlerde tanımlanan tanrının tüm insanlara eşit mesafede olduğu, do- layısıyla milli bir tanrı anlayışından ziyade 'evrensel' olarak vasıflanabilecek bir tanrı anlayışı profili çizildiği sonucuna varılabilir.

Yeni Ahit'e göre, İsa'nın dışında hiç bir zaman kimse Allah'ı görmemiş- tir.¹⁰⁵ İsa, kendi varlığının Allah'tan çıkıp geldiğini,¹⁰⁶ gökten inmiş olduğu- nu¹⁰⁷ 'Sen bendesin ve ben de sendeyim'¹⁰⁸ ifadesiyle kendisinin yüceltilmiş olduğunu ve tanrının da kendisinde yüceltilmiş olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla bir taraftan tanrı İsa'yı kendinde yüceltirken diğer yandan da kendisi İsa'da yüceltilmiştir.¹⁰⁹ Havarilerine gökteki ve yeryüzündeki bütün yetkile- rin kendisine verildiğini¹¹⁰ söylemesiyle de İsa kendini 'tanrı' olarak takdim etmiştir.

İsa'nın mekânının göklerde olduğu¹¹¹ Allah'ın sağında oturduğu¹¹² ve göğün bulutları üzerinde kudretle tekrar geleceği¹¹³ gibi cümlelerde de İsa'ya beşer üstü bir konum izafe edilmiştir. İsa'nın mezardan çıkışının ardından öğrencilerinin üzerine Kutsal Ruh'u üflemesi,¹¹⁴ kıyamet vakti göğün bulut- ları üzerinde kudretle geleceği, meleklerini göndereceğini,¹¹⁵ dilediği kim- selere yaşam vermesi,¹¹⁶ gibi fiilleri 'Baba Tanrı'nın fiilleriyle paralellik göstermektedir. Ayrıca başta havariler olmak üzere ve halk tarafından da

102 Koloselilere, 1/14-17

103 Michel, s. 18

104 Galatyalılara, 3/28

105 Yuhanna, 1/18

106 Yuhanna, 8/42

107 Yuhanna, 6/51, 6/54

108 Yuhanna, 17/21-22

109 Yuhanna, 13/31-32

110 Matta, 28/18-19

111 Yuhanna, 3/13

112 Markos, 16/19

113 Matta, 24/29-31

114 Yuhanna, 20/21-22

115 Matta, 13/41,42,43, 24/29-31, Markos, 13/24-27

116 Yuhanna, 5/21

'gerçek Allah'ın oğlu' kabul edilerek kendisine tapınılması,¹¹⁷ tanrısal özelliklerin paralellliğini güçlendirmektedir. Çünkü Hıristiyan inancına göre tam ve mükemmel açılmamanın bir kitapta değil, bir insanda gerçekleşmesi söz konusudur.¹¹⁸

Bütün bunlara rağmen, her şeyden önce İsa, bir 'İnsanoğludur'¹¹⁹ ve bizzat İsa tarafından 'benim tanrım' olarak ifade edilen¹²⁰ Baba Tanrı'nın üstünlüğü her fırsatta vurgulanmıştır.¹²¹ İnsanların duydukları, bir diğer ifadeyle onlara tebliğ edilen bilgiler ve öğretiler İsa'ya ait değil, o'nu bu misyonla gönderen Baba'ya aittir.¹²² İsa, kendiliğinden konuşmadığını, ne söylemesi gerektiğini bizzat Baba'nın kendisine buyurmuş olduğunu ve dolayısıyla Baba'nın kendisine söylediği gibi kendisinin de insanlara anlattığını¹²³ ifade etmektedir. Baba'nın Oğlu'na sevgisi ön plândadır ve bütün kendi yaptıklarını o'na göstermiştir.¹²⁴ Başta kıyamet vaktini bilemeyeceği¹²⁵ gibi konular olmak üzere birçok hususta İsa'nın tanrısal bilgiye sahip olmadığı açıktır. Dahası İsa'nın kendiliğinden bir şey yapamayacağı ve bir çok konuda inisiyatif gücüne sahip olmadığı açıktır.¹²⁶ İsa, kendi varlığından ayrı görünen Baba Tanrı'ya kendisini iştirakinden dolayı ve değişik konularda da şükreder.¹²⁷ İsa'nın, Mecdelli Meryem'e; 'Benim Babamın ve sizin Babanızın, benim Allah'ımın ve sizin Allah'ınızın yanına çıkıyorum,¹²⁸ şeklindeki son sözlerinde tanrı-kul ilişkisinde kendisinin diğer insanlarla bir noktada ortak kümede bulunduğunu görmekteyiz. İsa, kendisini insanlar önünde ikrar eden Baba'sının önünde ikrar edeceğini, aynı şekilde kendisini inkâr edenleri de Baba'nın önünde inkâr edeceğini¹²⁹ ifade ederek 'Bir' olan Yüce yaratıcı karşısında vuku bulacak bir 'yüzleşmeye' atıf yapmıştır. Kendisini kabul edenin, kendisini değil, ancak kendisini göndereni kabul etmiş olacağını¹³⁰ ifade eden

117 İsa denizin üzerinde yürüyerek kayıktaki şakirtlerinin yanına gelir. Fakat İsa'yı bu halde gören şakirtler 'Bu bir hayalettir' diyerek şaşırır ve korkudan bağışırılar. İsa'da onlara cesur olmalarını, gelen kimsenin kendisi olduğunu söyler. Bu arada Petrus, 'Ya Rab, eğer sen isen, suların üzerinde sana gelmemi emret' der ve İsa'da ona gelmesini söyler. Petrus, kayıktan inerek İsa'ya doğru suyun üzerinde yürümeye başladığında rüzgâr esmeye başlar ve kendine olan güvenini kaybettiğinden dolayı da batmaya başlar. O sırada İsa'ya 'Ya Rab, beni kurtar' diye seslenir. İsa'da 'Ey az imanlı neden şüphe ettin?' diyerek elini uzatır ve beraber kayığa çıkarılır. Bu esnada kayıkta bulunan havariler 'Gerçek sen Allah'ın Oğlusun' diyerek o'na tapınırlar. Mátta, 14/22-33

118 Michel, s. 17

119 Matta, 11/19, Matta 9/6-8, 13/41, 25/31, Markos, 2/10, Yuhanna, 3/13, 5/27, 13/31

120 Yuhanna, 20/17

121 Markos 10/18, Luka 18/19, Yuhanna 13/16, Yuhanna 14/28

122 Yuhanna, 14/23

123 Yuhanna, 12/49-50

124 Yuhanna, 5/19-20

125 Matta, 24/36, Markos 13/32

126 Yuhanna 5/19, 5/30, 6/38, 7/28, 8/42, 12/49

127 Yuhanna, 11/41, Luka, 10/21

128 Yuhanna, 20/11-17

129 Matta, 10/32-33

130 Markos, 9/37

İsa'nın cümlelerinde kendisi ile Baba Tanrı arasındaki ikilemi de görebilmekteyiz. Buna paralel olarak Pavlus'un da İsa'nın bizatihi tanrının enkarnasyonu olduğuna kesinlikle inanmadığından dolayı İsa'yı hiçbir zaman 'Tanrı' olarak tanımlamadığı ve o'nu, Yahudilere özgü anlamıyla 'Tanrının Oğlu' olarak zikrettiğine yer verilebilir.¹³¹

İsa'nın 'Baba'sına hürmet ettiğini'¹³² ve her zaman O'nu hoşnut eden şeyleri yaptığını,¹³³ 'Baba'nın kendisini sevdiğini, canını vermek ve de tekrar geri almak için Baba'dan yetki almış olduğuna'¹³⁴ yönelik ifadeleri ve yapmış olduğu dualar,¹³⁵ Baba ile kendisi arasında olan ontolojik farkı göstermektedir. Dolayısıyla, İsa'nın gösterdiği mucizelerin kendisinden kaynaklanan bir güçle yapmış olduğu şeklinde bir yaklaşımda o dönemin tanrı anlayışında etkili olmuş olabilir.

Yeni Ahit metinlerine göre, 'tanrının oğlu' nitelemesi içinde tanrının suretini keşfettiren varlık konumunda gösterilen İsa, kendisine isnat edilen sıfatlar içerisinde de ağırlıklı olarak beşeri özelliklerle temayüz etmiştir.

3. KUTSAL RUH

Teslis'in üçüncü uknumu olarak yer alan Kutsal Ruh, Yeni Ahit metinlerinde, Tanrının Ruhu,¹³⁶ 'Oğul'luk Ruhu,¹³⁷ Tanrı sözü,¹³⁸ İsa'nın, Baba'dan insanlara göndereceği bir Yardımcı¹³⁹ tövbe etmeleri karşılığında tanrının kendisine çağıracağı herkese yönelik olarak vereceği bir armağan,¹⁴⁰ olarak tanımlanır. Tanrının insanları bağışlamayacağı durumlardan birisi olarak da 'Kutsal Ruh' kavramı gündeme getirilmiştir. Yukarıda değindiğimiz gibi, insanların işlediği her günah, ettiği her küfür bağışlanacak, ama 'Kutsal Ruh'a karşı yapılan bir söz/eylem bağışlanmayacaktır.¹⁴¹

Baba'nın İsa'nın adıyla göndereceği 'yardımcı', Kutsal Ruh, insanlara her şeyi öğretecek ve İsa'nın bütün öğrettiklerini insanlara hatırlatacaktır.¹⁴² İnsanların 'Kutsal Ruh'la vaftiz edilmeleri,¹⁴³ o'nun insanları bütün gerçeklere yönelteceği, kendiliğinden konuşmayacağı ve yalnız işittiklerini söyleyecek ve gelecekte olacakları insanlara bildirecek olması, İsa'yı yücelteceği¹⁴⁴ söz konusudur. Yine İsa'nın ifadeleriyle, kendisini ölümden diriltlen

131 Karen Armstrong, *Tanrının Tarihi*, çev. O. Özel, H. Koyukan, K. Emiroğlu, Ankara, 1998, s. 119-120

132 Yuhanna, 8/48-50

133 Yuhanna, 8/29

134 Yuhanna, 10/17-18

135 Yuhanna, 17/10-11

136 Romalılar, 8/9

137 Romalılar, 8/15

138 Efesliler, 6/17

139 Yuhanna, 15/26, 16/7

140 Elçilerin İşleri, 2/38

141 Matta, 12/31-32

142 Yuhanna, 14/26

143 Elçilerin İşleri, 1/5

144 Yuhanna, 16/13

'tanrının ruhu' insanların içinde yaşıyorsa, tanrı, insanların içinde yaşayan 'ruhu'yla ölümlü bedenlere de yaşam verecektir.¹⁴⁵ Bu bağlamda 'Kutsal Ruh'un elçilere güç vereceği ve onların Kudüs'te, tüm Yahudiye bölgesinde ve Samiriye'de ve dünyanın dört bir tarafında İsa'nın tanıkları olacakları ifade edilmektedir.¹⁴⁶ Yeni Ahit ifadelerine göre bedenin kötü işlerinin öldürülmesini sağlayan,¹⁴⁷ 'Kutsal Ruh', tanrısızlığı ve dünya arzularını reddedip bu dünyada sağduyulu, doğru ve tanrı yoluna yaraşır bir yaşam sürebilmeleri için insanları eğiterek kurtuluşu sağlamaktadır.¹⁴⁸ Bu nedenle insanların 'tanrının çocukları' oluşuna tanıklık etmesinden¹⁴⁹ dolayı da 'ruh'un yönetiminde dua edilmesi gerekli olduğu görüşüne yer verilmektedir.¹⁵⁰

Eliade'ye göre, aslında Kutsal Ruh fikri İsa'dan önce Mezopotamya, İran ve Hindistan'da da yaygın bir anlayıştır.¹⁵¹ Dolayısıyla bu anlayışı sadece Hıristiyanlığın parametreleri içerisinde ele almak ve değerlendirmek en azından tanrı anlayışının tarihi ile uygun düşmemektedir. Tanrıdan aldıkları mesajları insanlara aktaran diğer bütün peygamberler gibi¹⁵² İsa'da 'Kutsal Ruh'la desteklenmiştir. Dolayısıyla 'Kutsal Ruh'u İsa'nın tamamlayıcı bir parçası olarak görmek problemlidir. İsa'nın va'z etmeye çalıştığı tanrı anlayışı, İbrahim'in, İshak'ın, Yakub'un, Musa'nın ve İsrail peygamberlerinin inandığı tanrıdır.

Vahyin bu şekildeki insan-biçimci dilini, insanın, yalnızca düşüncenin tabiatında varolan kadarıyla, duygularının algılayabileceği ölçüde anlama ve bilme yeteneğine sahip olduğundan dolayı, zaman ve mekân sınırlarını aşan gerçekliği, onun sınırlı dünyasına indirmedeki lisanî vasıtalar şeklinde açıklamak gerekmektedir.¹⁵³

Baba'yı, Tanrının düşüncesi olarak, Oğul'u, sözü olarak ve Kutsal Ruh'u da etkinliği olarak göstermekte ve bu üç uknumun tanrısal öz'ü oluşturduğu yönünde yorumlar yapılmıştır.¹⁵⁴ Yeni Ahit'te 'Baba', 'Oğul' ve 'Kutsal Ruh' kavramları birçok defa münferit olarak geçmekle birlikte, İsa'nın öğrencilerine 'insanları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adıyla vaftiz etmeleri'¹⁵⁵ gerektiği gibi bir ifadenin dışında birbirinden ayrılmaz üç unsur olarak Yeni Ahit'te yer almamaktadır. Bu inanç M.S II. yüzyılın sonlarında Yunan Felsefesi ve Yeni Eflatuncu görüşlerin etkisiyle ve bu görüşlere Hıristiyan teolojisinin verdiği bir şekil ile 'dogma' haline gelmiştir.¹⁵⁶

145 Romalılar 8/11

146 Elçilerin İşleri, 1/7-8

147 Romalılar 8/13

148 Titus, 2/11-12

149 Romalılar 8/16

150 Efesliler, 6/18

151 Mircea, Eliade, *A History of Religious Ideas*, (İngilizceye çev. Willard R. Traski), V. II, U.S.A., 1985, s. 343

152 Bkz. Luka, 1/67

153 Nadim Macit, *Kur'an'ın İnsan-Biçimci Dili*, İstanbul, 1996, s. 20

154 MADRİGAL, s. 69

155 Matta, 28/19

156 L.Goppelt, *Apostolik and Post Apostolik Times*, London, 1970, s. 74-75

Dolayısıyla, Hıristiyanlığın 'teslis'e dayanan Monoteizmi tanrının kemiyetini değil, keyfiyetini karakterize etmektedir ve böylelikle söz konusu bu monoteizm, yaşayan tanrıdan söz etme teşebbüsü olarak tezahür etmektedir. Sonuçta Teslis'in mistik veya ruhsal (tinsel) deneyimde anlamı vardır.¹⁵⁷ Hıristiyanlığın ortaya çıktığı bölgedeki o döneme kadar yaşanmış süreç içerisindeki tanrı anlayışlarının etkilerini göz ardı etmemiz de mümkün değildir. Gerek İran'da Mitra ve Gerekse Mısır'da Osiris gibi birbirinden farklı coğrafyada yaşayan insanlarca inanç esaslarının merkezine konulmuş birçok tanrı, 'Tanrı Oğlu' olarak kabul edilmiş ve yeryüzünde yaşayan bir bakireden doğmuş olduklarına inanılarak insanlığın kurtuluşu için tanrı ile insanlar arasında birer aracı olarak kabul edilmişlerdir.

Bu yaklaşımların en önemli sebebi, tanrının sonsuz, tinsel, ebedi ve rasyonel olarak ve araştırılarak anlaşılabilir kavranılmaz olma özelliğine sahip oluşundan dolayı¹⁵⁸ insanların aşkın alana yönelik tanımlama, anlama ve kavrama çabaları olarak izah edilebilir. Tanrı'nın Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olarak tanımlanması, O'nun pek çok ismi ve sıfatı arasında üç tanesi olarak da anlaşılmıştır.

SONUÇ

Dinlerin bir öncekinden etkilenme veya oradan direkt olarak miras aldıkları formlar çerçevesinde Tanrı isimleri ve sıfatları konusunda Hıristiyanlık da, farklı dinî geleneklerden oldukça etkilenmiştir. Tanrının aşkın özelliği çerçevesinde şahsına yönelik olarak ifade edebileceğimiz varlığının kendisinden olması gibi sıfatları yanında başta belli misyonları yüklemiş olduğu insanlar olmak üzere topluma yönelik sıfatları söz konusudur. Rasyonel çerçevede açıklaması yapılabilir olan ve yine bu çerçevede açıklaması yapılamayan sıfatları oluşundan hareketle Tanrının insanlıkta iletişimde antropomorfik yapıdaki temsili söz konusu edilmiş ve bu aşamada da bu rol İsa'ya verilmiştir. Bu bağlamda Yeni Ahit metinlerinde İsa'nın hem Tanrısal ve hem de beşeri olmak üzere iki boyutunun söz konusu oluşu ve Tanrı ile aynı cevherden olduğu söylemi, Hıristiyanların da İsa ile aynı cevherde birleşebilecekleri anlayışını beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda bu durum peygamberlerin Tanrısal alana ilişkin aldıkları bilgi, vahiy ve teolojik konuları deruhte etme misyonunun da sadece İsa'da toplanmasına yol açmıştır. Hem en akabinde de Tanrısal lütuf, inayet ve merhametin insanlığa ulaştırılması safhasında Kutsal Ruh devreye konmuştur.

Tarihsel akış içerisinde kendisinden bir önceki din olan Yahudiliğin belirli bir etnik kimliğin dışındaki insanları muhatap dahi kabul etmeyen millileştirilmiş Tanrı anlayışından kurtulabilmek için, asıl cevherinin sevgi merkezli oluşu anlayışından hareketle Tanrının adeta insan formunda tüm insanlığı kucaklaması ve kendini kanıtlaması arayışıyla kısırdöngülükten kurtulmak

¹⁵⁷ Armstrong, s. 163

¹⁵⁸ Philip Clarke, *The Christian Doctrin of God*, London, 1986, s. 70

hedeflenmiştir. Yeni Ahit'te geçen Tanrının kendisini tanıtırken İsa'da bedenleşmesi ve o'na da Tanrısal vasıfların yüklenerek tanıtılması, Tanrının varlığını ve insanlıkla iletişimini rasyonel bir temele oturtabilme gayreti olarak görülebilir.

Sonuç olarak, Yeni Ahit metinlerinde yer alan ulûhiyetle ilgili metinlerde sembolik ve simgesel formlara yer verilmiş olup Tanrıya ilişkin ifadeler antropomorfik bir dil kullanma noktasında odaklanmış görünmektedir.